

Synpunkter från FUHS avseende den proposition som ska presenteras hösten 2024 (U2023/01467)

Inledning

Föreningen Universitetsholdingbolag i Sverige (FUHS)¹ överlämnar här synpunkter och sex konkreta förslag gällande den forskningspolitiska proposition som avses presenteras hösten 2024. En proposition som är av **stor vikt för Sveriges framtid** och vår möjlighet att skapa, en i ett internationellt perspektiv, **stark förmåga att kommersialisera forskning och innovation samt strategier och mål** för att skala upp dessa forskningsbaserade bolag i syfte att nå politiska mål som konkurrenskraft, ekonomisk utveckling, grön omställning, välfärd, säkerhet och resiliens.

Sverige ligger i topp bland de mest innovativa länderna i världen med stark forskning som har potential att lösa de samhällsutmaningar vi står inför. Däremot har vi en **relativt låg andel forskningsresultat som blir innovationer och når en marknad** och skapar nytta i samhället. **Holdingbolagen och innovationskontoren kan tillsammans bidra med nödvändig kompetens**, ekonomiskt stöd och affärsinsikt för att säkerställa att innovationer får de bästa förutsättningarna att utvecklas vidare.

FUHS presenterar nedan **sex konkreta åtgärdsförslag** som genom att nyttja redan befintliga strukturer, **ökar Sveriges förmåga att omvandla forskningsresultat till innovationer** som når marknaden.

FUHS föreslår att lärosätenas mandat och möjligheter att styra över och kapitalisera upp holdingbolagen stärks, att holdingbolagen ges ett samhällsuppdrag där ett kommersiellt uppdrag är inkluderat samt att en närmare analys av gällande statsstödsregler genomförs för att säkerställa att holdingbolagens utvecklade samhällsuppdrag ligger i linje med dessa.

FUHS föreslår att regeringen justerar ägardirektivet till statliga Saminvest för att möjliggöra mer långsiktiga fondupplägg, ökade investeringsmedel till bolag i de **allra tidigaste** utvecklingskedena samt alternativa förvaltningsmodeller. Holdingbolagen ska ges möjlighet att förvalta större såddfonder med längre löptider och fokus på deeptech

FUHS föreslår skapandet av en eller flera nationella fonder för att säkra tillgången på långsiktigt kapital i **senare** fas (A-runda). Fonderna bör rikta sig till olika branscher såsom Life science, fossilfri energi, bioekonomi, avancerade material mm.

FUHS föreslår att sådan finansiering från t.ex. Vinnova som syftar till att möjliggöra validering av tidiga teknologier och forskningsresultat utökas inom framförallt deeptech. I villkoren för sådan finansiering bör det framgå att tillgänglighet av avancerad forskningsinfrastruktur är en viktig del av valideringsarbetet samt att holdingbolagen görs till en naturlig partner i arbetet med validering.

FUHS föreslår att regeringen tar fram en nationell strategi, inklusive tydliga mål, för att stärka stödet till deeptech bolag, där lärosätena samt holdingbolagen ges en tydlig roll, mandat och resurser att skapa rätt förutsättningar för dessa bolag att knoppas av och utvecklas.

FUHS föreslår att lärosätenas uppdrag och forskarnas incitament att bidra till nyttiggörande tydliggörs genom att säkerställa att erfarenhet av nyttiggörande inkl. kommersialisering av forskning ses som meriterande samt ett mer aktivt ansvar för lärosätet att ta ansvar för att investeringar i forskning kommer till nytta i samhället

¹ FUHS är en ideell förening som samlar alla universitets- och högskoleanknutna holdingbolag i Sverige. FUHS verkar för ökat informations- och erfarenhetsutbyte mellan medlemmar och innovationskontor samt arbetar aktivt för att stärka och tillvarata medlemmarnas intressen med fokus på innovationsstödjande verksamhet inom uppdraget för kommersiellt nyttiggörande av innovationer sprungna ur lärosätena.

Holdingbolagens uppdrag och resultat

Holdingbolagen investerar, äger, förvaltar och säljer aktier i hel- eller delägda bolag vars uppgift är att bedriva forskning- och utvecklingsverksamhet för kommersialisering. Bolagen skapades utifrån ett behov på lärosäten i Sverige av att **kunna agera kommersiellt och ta ett ägaransvar** där lärosätet själv inte kan eller bör agera. Eftersom lärosätena inte kan äga intellektuella tillgångar eller andelar i bolag **behövs en juridisk person i lärosätets närhet.**

Holdingbolagen utgör **viktiga och integrerade delar** av det regionala innovationsstödsystemet tillsammans med lärosätenas innovationskontor, inkubatorer och andra aktörer. De ger hävstång på de forskningsinvesteringar som redan har gjorts eller görs vid de svenska lärosätena och är en **naturlig partner till forskare och forskning med stor förståelse och respekt för den akademiska kontext som innovationer uppstår i**, samtidigt som de har ett kommersiellt uppdrag.

De fokuserar på investeringar i projektbolag och intellektuella tillgångar som ofta kännetecknas av hög komplexitet och risk samt som har längre tid till marknaden; så kallade banbrytande teknologier eller ”deeptech”. Holdingbolagen kan hantera denna högre risk, **då de ofta har följt projektens utveckling under många år samt har god kunskap om den forskningsmiljö de är sprungna ur.** De investerar i en evergreen-struktur vilket betyder att avkastning över tid återinvesteras i nya investeringar.

Tillgång till ett holdingbolag är särskilt viktigt då **svenska lärosäten verkar på en alltmer internationell marknad**, främst genom olika samarbeten inom EU där innovation spelar en allt viktigare roll. De innovationer som uppstår i dessa sammanhang måste tas om hand och det är oerhört viktigt att våra svenska lärosäten har rätt verktyg att stötta de innovationer som uppstår, annars **riskeras att intellektuella tillgångar och bolag skapade i dessa sammanhang att försvinna ut ur Sverige.**

Sammantaget så har holdingbolagen visat på att de med små medel kan **skapa avgörande skillnad.** Flera holdingbolag visar på att det är möjligt att skapa en revolverande modell där investerat kapital återbetalas med god avkastning. Holdingbolagens portföljbolag hade per 30 december 2022 ett totalt marknadsvärde om **51 miljarder SEK** och en omsättning **på knappt 5 miljarder SEK.** För mer statistik se bilaga 1.

Om holdingbolagen **gavs rätt förutsättningar i relation till uppdrag**, skulle de kunna ta en mer aktiv roll i arbetet med att bidra till att banbrytande teknologier framtagna vid våra universitet skapar **stärkt konkurrenskraft** för Sverige.

Sex konkreta åtgärdsförslag för ett stärkt stöd till kommersialisering av forskning

Förstärkt mandat att styra över och kapitalisera upp holdingbolagen

FUHS föreslår att lärosätenas mandat och möjligheter att styra över och kapitalisera upp holdingbolagen stärks, att holdingbolagen ges ett samhällsuppdrag där ett kommersiellt uppdrag är inkluderat samt att en närmare analys av gällande statsstödsregler genomförs för att säkerställa att holdingbolagens utvecklade samhällsuppdrag ligger i linje med dessa.

Holdingbolagen är inte kapitaliserade för att utföra den uppgift regeringen har tilldelat dem. Lärosätena som förvaltande myndigheter är förhindrade att tillskjuta kapital och regeringen har endast vid ett tillfälle på drygt tjugo år möjliggjort för sju lärosäten att tillskjuta en mindre del av sitt kapital till sina holdingbolag. Detta har lett till att majoriteten av holdingbolagen idag har ytterst små,

eller inga, möjligheter att på allvar agera investerare i tidig fas och bedriva en därtill relevant verksamhet.

Flertalet utredningar, både från lärosätena internt och på regeringsnivå pekar på vikten av att lärosäten, för att kunna svara på förväntningar från samhället, tillerkänns en större grad av handlingsfrihet bl.a. vad gäller förfogande av kapital, samverkan, sekretess och hantering av intellektuella tillgångar.

De lärosäten som förvaltar holdingbolag bör bemyndigas att tillskjuta driftskapital till holdingbolagen för att stärka deras förmåga att agera i det lokala ekosystemet. Holdingbolagen bör i likhet med andra statliga bolag såsom exempelvis Almi ha ett samhällsuppdrag istället för ett strikt kommersiellt uppdrag. I samband med ovan föreslagna åtgärder bör Regeringskansliet få i uppdrag att göra en närmare analys av gällande regler för statsstöd. Det uppdraget bör vidare innehålla en förväntan om att Sverige i förhandlingar med EU klargör och fastställer de slutliga statsstödvillkoren för holdingbolagens utvecklade samhällsuppdrag och att det särskilt konfirmeras att tillskjutande av driftskapital från lärosätena till holdingbolagen inte utgör otillåtet statsstöd enligt statsstödsförordningen.

Justering av ägardirektiv till statliga Saminvest

FUHS föreslår att regeringen justerar ägardirektivet till statliga Saminvest för att möjliggöra mer långsiktiga fondupplägg, ökade investeringsmedel till bolag i de **allra tidigaste** utvecklingskedena samt alternativa förvaltningsmodeller. Holdingbolagen ska ges möjlighet att förvalta större såddfonder med längre löptider och fokus på deeptech.

Saminvest bildades som ett resultat av den statliga utredningen "En fondstruktur för innovation och tillväxt (SOU 2015:64)". Utredningen pekade tydligt på att det var av stor vikt att bolagets inriktning anpassades till utvecklingen på marknaden för riskkapital till deeptech bolag. Gällande ägardirektiv ger små möjligheter att anpassa bolagets inriktning till att investera i fonder med ett mer långsiktigt investeringsupplägg, öka investeringsvolym till bolag i de allra tidigaste utvecklingsfaserna (såddfasen) samt i alternativa förvaltningsmodeller, något som är av stor vikt för att kunna investera i deeptech bolag i såddfasen. Holdingbolagen har idag små möjligheter att tillsammans med Saminvest etablera nya fonder som adresserar behovet av ökat såddkapital till deeptech bolag eftersom dessa bolag har ett större kapitalbehov än det belopp Saminvest definierar som sådd samt längre tid till marknaden.

Skapande av en eller flera nationella fonder för senare fas (A-runda)

FUHS föreslår skapandet av en eller flera nationella fonder för att säkra tillgången på långsiktigt kapital i **senare** fas (A-runda). Fonderna bör rikta sig till olika branscher tex Life science, fossilfri energi, bioekonomi, avancerade material mm.

Det svenska riskkapitalet för deeptech lider av två stora problem. Dels finns det för lite kapital för att ta till vara de innovationer som uppstår och dels finns det för få svenska fonder som tar vid och investerar i bolagens uppskalning efter startupfasen. Europeiska kommissionens innovationsagenda lyfter startups och scaleups inom deeptech som viktiga aktörer för att uppnå den omställning vi alla står inför. Dessa bolag som till stor andel är sprungna ur akademien, startas och finansieras initialt med hjälp av holdingbolagen som oftast är den allra första investeraren i dessa bolag.

Den rådande kapitalbristen leder idag till att deeptech-bolag inte kapitaliseras i den tidiga fasen, men inte heller i den s.k. A-rundan, som brukar vara kapital för att skala upp bolagen mot en större marknad och normalt omfatta mellan 20-100 miljoner kronor i investering. Det saknas därför kapital för att bolagen ska kunna nå värdeskapande målsättningar och det finns för få svenska aktörer som kan agera ankarinvestorer i internationella investerarsyndikat. Detta tillsammans får konsekvensen att Sveriges konkurrenskraft påverkas negativt då världsledande forskning inte kommer samhället till nytta. Sverige bör säkerställa att den långsiktiga tillgången på kapital för att stödja deeptech-bolag i "A-runde fas" ökar.

Utökad satsning på validering av tidiga teknologier inom deeptech

FUHS föreslår att sådan finansiering från t.ex. Vinnova som syftar till att möjliggöra validering av tidiga teknologier och forskningsresultat utökas inom framförallt deeptech. I villkoren för sådan finansiering bör det framgå att tillgänglighet av avancerad forskningsinfrastruktur är en viktig del av valideringsarbetet samt att holdingbolagen gör till en naturlig partner i arbetet med validering.

FUHS vill härmed **uttrycka vår oro för att den så viktiga finansieringen för validering är hotad av Vinnovas kraftigt nedbantade budget**. Det är **ytterst kritiskt** att medel för tidig validering av forskning även framgent finns tillgängliga. De behöver **dessutom utökas** till att omfatta större belopp samt att fler finansärer inser vikten av validering, för att bättre stödja utveckling av deeptech, exempelvis genom att ge ökad access till avancerade forskningsinfrastrukturer. Det svenska innovationssystemet driver idag mycket mot alltför tidig bolagisering för att få tillgång till offentliga bidrag eller för att antas till en inkubator för fortsatt stöd. För framgångsrik kommersialisering av banbrytande teknologier behöver **projekten tillåtas stanna kvar längre i labben där de kan valideras och itereras mot marknaden** innan beslut om bolagisering tas. Holdingbolagen kan fånga upp den IP som tas fram i väntan på bolagisering och har mer än 10 års erfarenhet av att framgångsrikt driva Vinnovas valideringsprogram VFT.

VFT programmet finansierar **årligen ca 500 projekt** där ca 75% kommer från forskare och 25% studenter. Ca **70% av projekten etablerar kontakter med kunder**, partners eller andra intressenter. 25% av projekten bildar bolag. Mer detaljerade analyser från t.ex. KTH visar att över tid så har programmet **gett en utväxling på 40 ggr** avseende privat investerat kapital per satsad VFT krona. Sammantaget **bör holdingbolagen ges ett tydligt uppdrag och förutsättningar för att utöka arbetet** med valideringsfinansiering.

Nationell strategi för att stärka stödet till banbrytande teknologier – deeptech

FUHS föreslår att regeringen tar fram en nationell strategi, inkl. tydliga mål, för att stärka stödet till deeptech bolag, där lärosätena samt holdingbolagen ges en tydlig roll, mandat och resurser att skapa rätt förutsättningar för dessa bolag att knoppas av och utvecklas till skalbara bolag i Sverige.

Deeptech-bolag har en viktig roll för dagens och framtidens konkurrenskraft. De utvecklar ofta banbrytande teknologier som har potential att förändra flera branscher från grunden genom exempelvis AI, nya material, 6G och kvantdatorer. **Deeptech-bolag stannar i högre grad i sin närmiljö** där tillgång till kompetens och infrastruktur finns och skapar på så sätt grogrund för framväxt av nya värdekedjor med underleverantörer etc. De utvecklar också ofta teknologier med s.k. Dual-use, dvs teknologier med både civila- och försvars-applikationer.

Universiteten har en mycket viktig roll att spela i arbetet med att på olika sätt stödja dessa bolags framväxt och måste ges rätt förutsättningar att samverka med dessa företag utan att hamna i hindrande regelverk såsom exempelvis EU:s statsstödsregler. Förutsättningar för att den typen av bolag ska uppstå är mycket goda inom universiteten av många anledningar. Svensk forskning håller hög internationell kvalitet, det finns tillgång till avancerad forskningsinfrastruktur, en lång tradition av samverkan med industri kan uppvisas, en väl utvecklad innovationsstödsverksamhet samt etablerade internationella forsknings- och innovationssamarbeten. **Deeptech-bolag uppstår sällan utan stark koppling till akademi eller forskningsinstitut.** De uppstår framförallt i skärningspunkten akademisk excellens och innovation och kännetecknas av långa ledtider, hög risk, behov av tillgång till avancerad labinfrastruktur, stora systemberoende samt tillgång till kvalificerad kompetens. **Det är därmed viktigt att de lärosäten som har en hög grad av andel deeptech-bolag ges ökade möjligheter att kapitalisera upp sina holdingbolag.**

Tydliggör lärosätenas uppdrag och forskarnas incitament att bidra till nyttiggörande

FUHS föreslår att lärosätenas uppdrag och forskarnas incitament att bidra till nyttiggörande tydliggörs genom att säkerställa att erfarenhet av nyttiggörande inkl. kommersialisering av forskning ses som meriterande samt ett mer aktivt ansvar för lärosätet att ta ansvar för att investeringar i forskning kommer till nytta i samhället.

Det förs idag en diskussion om innebörden av begreppet nyttiggörande i förhållande till lärosätenas uppdrag. Ofta ses nyttiggörande i ett bredare perspektiv än enbart nyttiggörande som leder till kommersiella innovationer. I svenska forskningspropositioner används **begreppet nyttiggörande för att beskriva processen att omvandla forskningsresultat och kunskap från forskningen till samhällsnytt och praktiskt användbara lösningar.**

Samtliga forskningspropositioner sedan 2000-talets början innefattar skrivningar som rör lärosätenas arbete med nyttiggörande. Behovet av att skapa incitament och strukturer för att underlätta nyttiggörande betonas särskilt. Det kan innefatta stöd för kommersialisering av forskningsresultat, möjligheter till kunskapsöverföring och spridning av forskningsbaserad kunskap samt att främja entreprenörskap och innovationskultur.

Det finns idag **flera exempel på lärosäten som tar ett eget tydligt ansvar i arbetet med att skapa rätt förutsättningar för nyttiggörande av forskningsresultat** samt som i egna styrdokument tydligt anger att erfarenhet av nyttiggörande är meriterande. Men det krävs ett förtydligande av uppdraget att lärosätet har det ansvaret för att säkerställa att alla forskare får ta del av det stödet.

FUHS deltar gärna i en fortsatt dialog kring utvecklingen av forsknings- och innovationspropositionen.

Uppsala 2023-10-31

Styrelsen i FUHS

Urban Eriksson, VD SLU Holding AB (ordf. FUHS)
Staffan Enting, VD Högskolan i Halmstad Innovation AB
Lisa Ericsson, VD KTH Holding AB
Gunilla Lundmark, VD UU Invest AB
Christine Widstrand, VD LU Holding AB
Mona Wilcke, VD SU Holding AB

De statliga holdingbolagens impact – en nationell sammanställning

Bakgrund:

Under 2023 har FUHS samlat in och analyserat statistik över de uppstartsbolag som holdingbolagen varit aktiva i vid bildandet och stöttat i bolagens tidiga utvecklingsfaser. De första statliga holdingbolagen bildades 1994 och genom åren har flera tillkommit. Det finns nu 19 statligt ägda holdingbolag i Sverige och i denna sammanställning ingår 18 av dessa. Mälardalens universitets holdingbolag ingår inte eftersom verksamheten startade 2023. Holdingbolagen fyller också en viktig funktion utöver investeringsverksamheten och är bland annat ägare till 12 inkubatorer, driver Science Parks, genomför uppdragsutbildning med mera. Denna sammanställning redovisar resultatet av investeringsverksamheten.

Historiskt resultat:

Holdingbolagen har sedan 1990-talet stöttat forskare och studenter från svenska lärosäten att bygga och utveckla framgångsrika företag genom sitt engagemang och stora nätverk av investerare, entreprenörer och styrelseledamöter. Sedan holdingbolagen bildades har de medverkat till att **722** nya bolag startats varav **416** är deeptech-bolag. Holdingbolagens samlade investeringsverksamhet bedrivs idag av ett 30-tal kvalificerade medarbetare.

En analys av holdingbolagens samlade verksamhet under åren 2015–2022 visar att holdingbolagen totalt har investerat **225** miljoner kronor fördelat på över 1 000 investeringar, varav 401 nyinvesteringar och 666 följdinvesteringar. Under perioden har holdingbolagen sålt innehav, fått utdelningar och licensintäkter på **421** miljoner kronor. Detta trots att holdingbolagen under perioden tilldelats ytterst marginella kapitaltillskott från ägaren i form av så kallade idébanksmedel (mellan 0,25 miljon kronor till 1 miljon kronor per år och holdingbolag).

Befintlig portfölj:

Holdingbolagens portföljbolag hade per 30 december 2022 ett totalt marknadsvärde om **51 miljarder** kronor och en nettoomsättning på **5 miljarder** kronor. Portföljbolagen genererade 664 miljoner i skatteintäkter och hade 3 000 anställda. Eftersom holdingbolagen är försådd/såddinvesterare så måste andra investerare ta vid och fortsätta utveckla och investera i bolagen. Bolag med stor potential kan attrahera kapitalstarka investerare och dagens portföljbolag har tagit in **25 miljarder kronor** i externt kapital, vilket är ett kvitto på holdingbolagens viktiga och högkvalitativa arbete. Jämställdhet är viktigt och ca 58% av bolagen har kvinnlig styrelseledamot och/eller VD.

Exempel på deeptech bolag, där holdingbolagen klivit in som första investerare :

Olink Proteomics – ett life science bolag med ursprung i forskning på Uppsala universitet. Med ett bibliotek med mer än 5 300 validerade proteinbiomarkörer har användningen av tekniken varit mycket stark. Teknologin kan påskynda läkemedelsutveckling, upptäcka sjukdom tidigare, samt ge en mer skraddarsydd behandling, vilket i sin tur leder till bättre utfall för den enskilde patienten samt sparar resurser för samhället. Olink Proteomics är ett snabbväxande bolag, väletablerat på marknaden både i Europa och USA, samt under stark utveckling i Asien. Termo Fischer köpte bolaget för närmare 34 miljarder kronor 2023.

Cellfion- ett avknopningsföretag från Kungliga Tekniska Högskolan, Linköpings universitet och Rise. Cellfions kärnteknologi bygger på 10 års forskning. Bolaget arbetar med utveckling och produktion av banbrytande biobaserade membran som är en komponent i elektrokemiska energitillämpningar

såsom bränsleceller, elektrolyser och storskaliga batteriteknologier, vilka utgör ryggraden i den gröna omställningen. Världens första pilotlinje för produktion av biobaserade membran för elektrokemiska anordningar ska byggas och 2024 kan den första generationens membran säljas till de första kunderna. Holdingbolagen vid KTH och Linköping gick in som första investerare och har möjliggjort att bolaget tagit in externt kapital i senare fas.

Asgard Therapeutics - ett life science bolag från Lunds universitet. Bolaget utvecklar banbrytande ny teknik som kombinerar cellulär omprogrammering och cancerimmunterapi. Genom den unika teknologin omprogrammeras tumörceller direkt till en specifik undergrupp av antigenpresenterande celler. En standardbehandling som utlöser ett personligt immunförsvar hos varje patient. Detta kringgår de logistiska och tillverkningsmässiga problem som finns i traditionella cellbaserade behandlingar. Under de senaste åren har bolaget genererat starka prekliniska data som publicerats i den välrenommerade tidskriften Science Immunology. Bolaget har framgångsrikt attraherat internationellt kapital.